

sporer derfor til bredere, konfessions-, og vel nok især nationsoverskridende studier i tidligmoderne socialteologi.

Mattias Skat Sommer

Jayne Svenungsson

Den gudomliga historien: profetism, messianism & andens utveckling. Göteborg: Glänta produktion 2014. 270 s. Kr. 169.

“Kristendommen er ikke en af historiens store begivenheder. Det er snarere historien, der er en af kristendommens store begivenheder.” Denne aforisme af Henri de Lubac, som Svenungsson indleder det første kapitel i sin bog med, kondenserer bogens grundlæggende anliggende. Det er således sigtet at illustrere, hvordan historien, eller i hvert fald en bestemt vestlig opfattelse af historien som et fremadskridende drama med et bestemt begyndelses- og endemål, udspringer af den bibelske tradition. Men samtidig vil Svenungsson også med sin fremstilling eksplicitere, hvordan denne tradition er fuld af indre spændinger, først og fremmest spændingen mellem jødedom og kristendom, og således problematiserer, ikke alene De Lubacs ensidige fokus på kristendommen, men også den stereotype modstilling mellem jødisk partikularisme og kristen universalisme, som tenderer til at følge med et sådan ensidigt fokus.

Den historiske udforskning af denne problematik, som Svenungsson skitserer i bogens indledning, tager udgangspunkt i det 20. århundredes diskussion mellem bl.a. K. Löwith, C. Schmitt og H. Blumenberg om den moderne vestlige kulturs teologiske rødder. Bogen placerer sig her i spændingsfeltet mellem to poler. På den ene side en kritik af modernitetens utopiske ideologier for – uden selv at være sig det bevidst – at basere sig på sekulariserede udgaver af en jødisk-kristent eskatologisk historiefilosofi. På den anden side en gruppe af især jødiske tænkere som E. Bloch, G. Scholem og J. Taubes, der forsvare det bibelske historiesyn, samt den profetiske og messianske tradition, som det udspringer af.

Med fokus på tre centrale historieteologiske motiver – profetisme, messianisme og åndsbegrebet – undersøger Svenungsson gennem en nærlæsning af en række nøgletekster, hvori de historieteologiske motiver er særligt udkrystalliseret, fem forskellige historiske nedslag, der udfoldes i bogens fem kapitler. I det første kapitel skitseres det, hvordan historieteologien udspringer af de gammeltestamentlige profeters krav til magthaverne om retfærdighed med henvisning til Gud som historiens herre. Bogens andet kapitel demonstrerer, at denne historieteologi føres videre i middelalderen og gives en ny kristen udformning hos især Joachim af Fiore, som formulerer den fremskridtstanke, der senere kommer til at dominere modernitetens utopiske ideologier. I kapitel tre viser Svenungsson, hvordan det bibelske historiesyn videreføres og omformes, idet mennesket hos romantikere som

Novalis, Schelling og Schleiermacher i begyndelsen af det 19. århundrede fortrænger Gud fra pladsen som historiens subjekt. Med mødet på Capri i 1994 mellem bl.a. J. Derrida, G. Vattimo og H.G. Gadamer som omdrejningspunkt beskrives det i kapitel fire, hvorledes religionen – efter at være blevet fortrængt i kølevandet af de store politiske ideologiers sammenbrud i det 20. århundrede – atter bliver sat på den filosofiske dagorden som potentiel etisk og politisk ressource.

Den komplekse historie om den guddommelige histories dobbelte jødisk-kristne opkomst og dens gradvise sekularisering fortælles imidlertid ikke blot for historiens egen skyld, men er først og fremmest møntet på samtiden. Bogens anliggende er nemlig at intervenere kritisk i den aktuelle debat om den politisk-filosofiske relevans af den bibelske historieteologi, som er affødt af en række filosofers interesse for den bibelske traditions politiske potentiale. Svenungsson bruger således det historiske materiale som afsæt til i bogens sidste kapitel at forholde sig kritisk både til de røster, der i dag med reference til modernitetens totalitære ideologier afviser den bibelske traditions utopiske element, og til de filosoffer, der som A. Badiou, G. Agamben og S. Žižek i de seneste år – inspireret af hvad de ser som et revolutionære potentiale hos Paulus – har afvist vestens kapitalistiske parlamentarisme som en uholdbar løsning på de massive økonomiske og miljømæssige udfordringer, som dette system selv har været med til at generere.

Svenungssons problematiserer centrale aspekter ved Badiou, Agambens og Žižeks læsning af Paulus, men kritiserer også den anti-demokratiske politik, der udledes af disse læsninger. Det væsentligste kritikpunkt er dog, at de alle på forskellig vis reproducerer den latent anti-semitiske og stereotype modstilling mellem lov og nåde/kærlighed, jødisk partikularisme og kristen universalisme, som i de tidligere kapitler er blevet sporet tilbage til Kants moralske filosofiske hierarkisering af religionerne og Hegels trinitariske åndsfilosofi. Selvom flere af Svenungssons kritikpunkter bestemt har noget for sig, skæmmes de desværre af den lidt for entydige læsning af særligt Badiou og Žižek, der skal gøre det muligt at hjemføre pointen om, at de gentager den stereotype modstilling mellem lov og nåde. Her er det som om, at den hermeneutiske tradition, Svenungsson bekender sig til, ikke rigtig slår igennem. Svenungssons helt er Derrida, da han med sin præference for den jødiske messianisme og sin afsmag for åndsbegrebet, er den eneste, som formår at reaktivere den bibelske traditions utopiske ressourcer uden samtidig at ende i stereotype modstillinger og i en tendentiell totalitær politik. Ambitionen om en dekonstruktion af den hierarkiserede modstilling mellem jødisk partikularisme og kristen universalisme er selvsagt prisværdig, men det er til tider som om Svenungsson snarere blot omvender modstillingen. Det er desuden ærgerligt, at hun i sin læsning af Derrida som Hegel-kritiker og messiansk tænker, hverken forholder sig til den artikel, som Derrida i 1998 skrev om C. Malabous bog om Hegel, hvori han giver en noget mere positiv vurdering af Hegels forhold til kristendommen, eller til M. Häggblunds

skelsættende bog fra 2008, der afviser den i receptions litteraturen indflydelsesrige fortolkning af Derrida som en religiøs tænker.

Disse indvendinger skal imidlertid ikke skygge for at Svenungsson har skrevet en imponerende, informativ og engageret bog, som uden tvivl udgør den grundigste indføring på et nordisk sprog i en yderst aktuell teologisk-filosofisk problemstilling.

Mads Peter Karlsen

Philipp Stoellger (Red.)

Deutungsmacht, Hermeneutische Untersuchungen zur Theologie 63, Tübingen: Mohr Siebeck 2014. IX + 617 s. € 79.

Philipp Stoellger, leder af PhD-skolen: *Deutungsmacht: Religion und belief systems in Deutungsmachtkonflikten* og professor i systematisk teologi i Heidelberg, står bag denne antologi, som i tyve tyske og to engelske bidrag giver læseren en alsidig indsigt i forskningsfeltets teori og praksis.

Efter redaktørens indledning følger først fem teoretiske tilnærmelser og accentueringer og derefter en behandling af tydningsmagt i normalitets-, konflikt-, og undtagelseskontekster under overskrifterne: *Schriften: Geister, Mythen, Recht, Ökonomie und Gesellschaft* og *Christentümer*.

Tydningsmagt bliver både forstået som magten *til* tydning og som den magt, der udgår *fra* tydningen (jf. 36). Den lader sig gengive i en firfoldig relation: tydende agenter, som ikke nødvendigvis er personalt tænkt, ordenen, i hvilken der tydes, mediet, som transporterer tydningen, og tydnings modtager (jf. 38). De fleste indlæg er let tilgængelige; men Stoellger selv, som med indledning og eget bidrag fylder mere end 180 sider af bogen, bliver desværre alt for vanskelig for udenforstående. Det lykkes ham nemlig kun sjældent at bringe sine detaljerede og reflekterede overvejelser ned i et umiddelbart forståeligt sprogligt udtryk. Da han dog giver en omfattende og grundlæggende indføring i emnet, dets betingelser, og dets implikationer, er det overraskende, at bogens teoretiske bidrag ikke henviser hertil. Derved kommer flere af disse bidrag til at virke forenklede og delvist redundante. Læsværdige er de dog alligevel for så vidt, som de sætter interessante accenter (således fx Burkhard Liebschs bidrag, som overfører Roland Barthes' begreb om at lytte på det politiske område) og hjælper til forståelse af emnet ved deres mere tilgængelige formuleringer (således især de basale oplysninger i Marc Röllis bidrag, der analyserer magt i epistemiske og hermeneutiske strukturer).

Hvad der gælder for forholdet mellem indledningen og teorien, kan i nogen grad gentages for casestudiernes vedkommende: En tættere forbindelse eller måske bare henvisninger mellem de praktiske og de teoretiske bidrag, herunder indledningen, ville være ønskelig, men mangler ofte. Den manglende gevinst bliver klar dér, hvor forbindelsen faktisk trækkes. Eksempla-